

Církev Ježíše Krista

Reformační příspěvek k ekumenickému dialogu o jednotě církve¹

Předmluva

Na 3. valném shromáždění církví zapojených do Leuenberské konkordie (18.–24. 3. 1987 ve Štrasburku) bylo jako předmět dalších teologických rozhovorů určeno eklesiologické téma: „Znaky církve jako společenství povolání a vyslaného Ježíšem Kristem – reformační příspěvek k ekumenickému dialogu o jednotě církve“.

K provedení tohoto záměru valné shromáždění doporučilo následující hlediska a směrnice:

- „zpracování nikoli pouze historické, nýbrž zaměřené na současné problémy (eticko-misijní výzva křesťanům, kontextualita, menšinovost na jedné straně, tradice lidových církví na straně druhé – srov. Tamperské teze regionální skupiny Kodaň; „Úřad církve dnes“, teze 6, a „Ekumenická otevřenost“, díl I, pracovní výsledky berlínské skupiny z Drübecku 1986),
- vztah úřadu (kněžství) všech věřících k ordinovanému úřadu,
- jednota v obci a mezi církvemi a rozmanitost darů v obci a v církvích,
- církev jako instituce vedená Duchem sv.,
- církev jako svátost a církev jako „velká hříšnice“ (Martin Luther) – (sjednotitelnost katolického a reformačního chápání církve),
- poměr křesťanstva k židovskému lidu v rámci reformační eklesiologie a z perspektivy naší identity jako církve.“

„Kromě toho je třeba prozkoumat, jak lze propojit téma ‚Písmo a tradice‘ (snad jako fundamentálně teologickou úvahu) s těmito eklesiologickými otázkami“ (Konkordie a ekumena. Leuenberské společenství církví v současné ekumenické situaci. Texty konference ve Štrasburku, vyd. André Birmelé, Frankfurt n. Mohanem 1988, 149n.).

Exekutivní výbor tedy na základě přípravných prací ekumenických institutů v Bensheimu, Bernu a Štrasburku dal vypracovat skicu projektu, která byla předložena církvím zúčastněným na Leuenberské konkordii k posouzení. Reagovalo na ni 17 církví. Na základě jejich stanovisek formuloval exekutivní výbor v lednu 1989 ve Štrasburku tři hlavní směrnice pro práci projektové skupiny. Valným shromážděním nevržené téma „Písmo a tradice“ přitom bylo dočasně opuštěno.

Hlavní směrnice zněly:

1. Chápání církve musí být zjevným důsledkem reformačního učení o ospravedlnění (prvořadost slova Božího, kněžství všech věřících, chybní církve atd.).

¹ Dokument 4. valného shromáždění Leuenberského společenství, přijatý ve Vídni 9. května 1994. Z německého originálu Die Kirche Jesu Christi. Der reformatorische Beitrag zum ökumenischen Dialog über die kirchliche Einheit, vydaného EPD, Frankfurt n. Mohanem r. 1994 jako č. 25/94 edice epd-Dokumentation přeložil Jan Spousta. Odborná spolupráce prof. ThDr. Pavel Filipi. Poznámka k českému překladu: čísla zařazená do textu v lomených závorkách /15/ udávají paginaci originální německé edice textu, jak ji reprodukuje EPD.

2. Je třeba především navázat na dialog mezi reformovanými, luterány, sjednocenými a valdetskými a na rozdílná až kontroverzně chápaná pojetí /4/ církve v něm. Na dalším místě je třeba profilovat ekumenickou otevřenost k jiným křesťanským církvím a modelovost Leuenberské konkordie.
3. Výklad se má zaměřovat na praktické úkoly místních církví v konfesní a ekumenické vzájemnosti a vůči (ateistickému, sekularizovanému, náboženskému) okolí“.

K vypracování předložené studie se projektová skupina sešla na přípravné schůzi (1989: Bergkirchen, Německo) a na čtyřech konzultacích (1989: Villigst, Německo; 1990: Driebergen, Nizozemí; 1991: Breklum, Německo; 1992: Sandbjerg, Dánsko). Názvy přitom přednesených přednášek jsou chronologicky shrnuty v příloze.

Exekutivní výbor vzal předběžný výsledek projektové skupiny na vědomí a projednal jej 28. 10. 1992. Rozhodl, že dokument bude po zapracování několika korektur, doplňků a redakčních změn předložen církvím Leuenberské konkordie s prosbou o stanovisko nejpozději do 31. 10. 1993. Na páté konzultaci (2.–5. 12. 1993) ve švédské Sigtuně byl předložený text přepracován na základě 24 došlých stanovisek jednotlivců, církví a svazů církví, která zahrnovala celkem asi 40 církví. Projektová skupina předložila text prostřednictvím exekutivního výboru valnému shromáždění, které jej v následujícím znění přijalo 9. května 1994.

Tato studie poprvé předkládá společnou sebereflexi evropských reformačních církví na téma církev a její poslání. U vědomí výzvy této doby a v rámci ekumeny chce umožnit orientaci ke křesťanské a církevní existenci podle evangelického pochopení.

1. Úvod

1.1 Výzva církvím

Křesťanské církve na konci 20. století chápou, že jsou konfrontovány s fundamentálními výzvami. Dvě jsou zvláště závažné pro jejich chápání sebe samotných: Církve existují v kontextu společností, které jsou stále více multireligiózní, multikulturní, a – částečně otevřeně, částečně skrytě – sekularistické. Rozdělení církví nebylo přes četné ekumenické pokroky překonáno.

Pro evropské církve mají tyto výzvy díky společenskodějinnému vývoji posledních let další akcenty. Většina bývalých socialistických zemí se vyvíjí k demokratickým státům a podílí se na kulturním, národním a náboženském pluralismu, šířícím se po celé Evropě. V některých dalších je budoucnost nejistá: nově probuzený nacionalismus, ale i náboženský fundamentalismus se projevují jako zdroje nebezpečných napětí a krizí. Ve státech Evropské unie dává budování společného trhu a budování institucí společné odpovědnosti mnoho nadějí. Současně roste obava a strach ze sociálně a ekologicky nepředvídatelného vývoje. /5/

Tyto proměny citelně změnily také ekumenickou situaci. Církve jsou každá ve svém okolí postaveny před dvojí úkol: ve změněném politickém, společenském a kulturním kontextu s částečně ostentativním nezájmem o církvev a při trvajícím rozdělení církví mají zřetelně vyjádřit, co je církev, podle čeho ji lze rozpoznat a jaký zvláštní přínos k životu společnosti od ní lze očekávat.

1.2 Očekávání společnosti

Příslušnost k církvi již není samozřejmou součástí společenského života. Přesto a přes rostoucí lhostejnost vůči církevnímu životu směřují k církvím rozmanitá očekávání. Část společnosti od nich očekává, že ochrání tradiční identitu a budou působit proti pluralistickým tendencím moderních společností. Mají tak tvořit protiváhu multikulturním a multireligiózním proudům nynější společnosti. Jiní církve chápou jako motor společenských změn či jako advokáty a pomocníky lidí v nouzi, tísní a životní krizi. Zkušenosti z politických a společenských změn zemí střední a východní Evropy ukázaly, že církve mohou nabídnout prostor svobody k vyslovení touhy po svobodě a lepším uspořádání lidského soužití. Mnozí také od církví očekávají etickou orientaci v základních otázkách života.

1.3 Společné řešení úkolů

Roste vědomí, že církve mohou své úkoly na konci 20. století řešit pouze společně. Zajisté má každá církev odpovědnost rozpoznat své poslání ve světle ji zavazující tradice (vyznání atd.). Avšak odpovědnost nemůže být v multikulturní společnosti přebírána izolovaně. Z toho pro církve vyplývá nezbytnost spolupracovat v síle téhož původu a téhož pověření v tomtéž světě. K takovému společnému svědectví a službě se zavázaly církve, které podepsaly Leuenberskou konkordii jako výraz vůle ke společenství církví (LK 35 a LK 361). Církve ve skandinávských zemích, které se až doposud Leuenberské konkordie pouze účastnily, aniž ji podepsaly, již tento závazek také různými způsoby přijímají.

1.4 Východisko: Leuenberská konkordie

Leuenberská konkordie vyhláší společenství církví mezi luterskými, reformovanými a sjednocenými církvemi jakož i mezi jim příbuznými předreformačními církvemi – církví valdenských a církví českých bratří – v Evropě. Uskutečňování tohoto společenství církví ve společném svědectví a službě znamená spolupráci církví velmi odlišného ražení v nauce, historii a spiritualitě. V některých evropských zemích jsou reformační církve ještě státními církvemi, v jiných existují nezávisle na státu jako církve lidové nebo s organizačními formami lidových církví, opět v jiných žijí jako menšinové církve vedle početně dominujících církví jiných nebo vedle jiných náboženství a světových názorů. Všechny náleží k různým konfesím, mají však na základě „dosažené /6/ shody v pochopení evangelia ... společenství ve Slovu a svátostech“ mezi sebou navzájem a usilují o co možná největší „pospolitost ve svědectví a službě světu“ (LK 29).

„Leuenberské společenství církví“ bylo umožněno tím, že reformační teologie rozlišuje mezi základem, podobou a posláním církve. Základem církve je Boží jednání v Ježíši Kristu k vykoupení člověka. Subjektem této základní události je Bůh sám, a následkem toho je církev předmětem víry. Protože je církev společenstvím věřících, nabývá její podoba historicky mnohotvárných forem. Jedna církev (singulár), v kterou věříme, je skrytě přítomná v rozdílně utvářených církvích (plurál). Posláním církve je její úkol, dosvědčovat slovem i činem celému lidstvu evangelium o příchodu Božího království. K jednotě církví v mnohosti jejích podob dostačuje, „káže-li se v nich souhlasně podle čistého smyslu evangelium a podávají-li se svaté svátosti podle slova Božího“ (Augsburské vyznání, čl. 7).

Toto společné chápání evangelia je popsáno v LK. Konkordie evangelium chápe jako „poselství o Ježíši Kristu, který je spasením světa v naplnění zaslíbení, daných lidu Staré

smlouvy“ (LK 7). Toto „pravé chápání“ Radostné zvěsti nachází Konkordie v reformačním učení o ospravedlnění (LK 8). Toto učení chápe Kristovu zvěst (LK 9) jako slovo, jímž Bůh volá „v Duchu svatém všechny lidi k obrácení a k víře“ (LK 10), všem věřícím uděluje spravedlnost v Kristu, a tím je osvobozuje „k odpovědné službě ve světě“ (LK 11). Tím není vysloven pouze základ víry jednotlivého člověka, nýbrž je současně řečeno, z čeho žije církve: z evangelia jako „Boží moci“ (Ř 1,16). Současně je tím také rozhodnuto, jak a k čemu existují ve světě křesťané a církve.

1.5 Skica dokumentu

Dokument tedy při popisu pojetí církve vychází z reformační nauky o ospravedlnění a rozvíjí ji ve třech krocích:

- podstata církve jako společenství svatých, založeného ve světě Božím slovem a vyslaného na svědectví a ke službě do světa (kap. I);
- výzvy ke svědectví a službě tohoto společenství, jak existují v současné společnosti dnes (kap. II);
- pojetí jednoty církve obsažené v reformačním pojetí církve a jeho důsledky pro sjednocování církví (kap. III).²

Kapitola I.: Podstata církve jako společenství svatých

Ví to, chvála Bohu, sedmileté dítě, co je církve, totiž svatí věřící a ovečky, které slyší hlas svého pastýře [Jan 10,3] (Martin Luther, Šmalkaldské články III,12).

Co věříš o svaté církvi obecné? – O svaté církvi obecné věřím, že Syn Boží ze všeho pokolení lidského od počátku až do konce světa svým Duchem a Slovem sobě shromažďuje, chrání a zachovává v jednotě pravé víry sbor vyvolený k věčnému životu a že já jeho živým údem jsem a věčně zůstanu. (Heidelberský katechismus, ot. 54)

V těchto větách směrodatných reformačních vyznání je zachycena základní výpověď Apoštolského vyznání víry: Církve je společenstvím svatých. Na počátku všech úvah o církvi tedy je poznání: Církve, to jsme my, křesťané, jakožto hříšní a smrtelní lidé spojeni ve víře Bohem ve společenství svatých; církve proto je společenství Bohem omilostněných a posvěcených hříšníků, jak je konkrétně žita v jednotlivých obcích a církvích. S ostatními křesťanskými konfesemi sdílejí reformační církve přesvědčení, že toto společenství nemá svůj základ a své určení samo v sobě, a proto že jeho podoba nemůže být libovolná a nemůže si svémocně stanovit své úkoly v dějinách. Boží jednání je měřítkem podoby církve a definuje její určení, z něhož se pak odvozuje i úkol křesťanů.

2 V této studii plurál „církve“ označuje vždy odlišné dějinné výrazy jedné, svaté, katolické a apoštolské církve; singulár zpravidla znamená tuto církve, v níž věříme, i když je doplněn adjektivy jako viditelná, konkrétní, zakoušená atd.

1. Původ a základ církve – z čeho církev žije

1.1 Ospravedlňující jednání trojjediného Boha

Ospravedlňující jednání trojjediného Boha je obsahem evangelia. Je směrodatným způsobem hlášáno v Písmu svatém tím, že „je Ježíš Kristus dosvědčen

- jako ten, který se stal člověkem a v němž se Bůh spojil s člověkem;
- jako ten, který byl ukřižován a vzkříšen, který na sebe vzal Boží soud a tak prokázal Boží lásku k hříšníkům; a
- jako ten, který přijde a jakožto soudce a zachránce vede svět k dovršení“ (LK 9).

Církev se zakládá na tomto slovu trojjediného Boha. Je tvořena Slovem, volajícím k víře, Slovem, jímž Bůh s sebou smiřuje a spojuje Bohu odcizeného a odporujícího člověka tak, že jej v Kristu ospravedlňuje a posvěcuje, v Duchu svatém jej obnovuje a povolává do svého lidu.

Ta je církev lidem Božím v Kristu vyvoleným, shromážděným a posilovaným Duchem svatým na cestě časem k dovršení v Božím království. Uskutečňování tohoto vše zahrnujícího Božího jednání je počátkem a stálým základem církve.

1.2 Živé svědectví evangelium jako nástroj Ducha svatého

Tato dobrá zpráva je určena všem lidem, protože Ježíš Kristus zemřel na kříži pro všechny. Každý člověk je Boží stvoření a je určen ke společenství s Bohem. Ve zvěstovaném slovu a ve svátostech „podle evangelia udílených“ (Augsburské vyznání, čl. 7) nás potkává Boží ospravedlňující jednání. Duchem svatým, který tvoří toto živé svědectví o Božím ospravedlnění a užívá je jako svůj nástroj, je nám zvěstované Slovo zapsáno do srdce. „Kdo složí svou důvěru v evangelium, ten je pro Krista ospravedlněn před Bohem a osvobozen od žaloby Zákona“ (LK 10). Jako příslib Boží milosti si evangelium nárokuje celý náš život a osvobozuje k poslušnosti vůči vůli, kterou má trojjediný Bůh se svým stvořením. Zijeme „v každodenním pokání a obnově a spolu se společenstvím v chválách Božích a ve službě druhým, s jistotou, že Bůh své království přivede k dovršení. Tak Bůh tvoří nový život a do světa vkládá počátek nového lidství“ (LK 10). Toto obnovné Boží jednání zakládá církev jako „společenství svatých“.

1.3 Společenství, vznikající z živého svědectví evangelium

Lidé se spojují do společenství tím, že přijímají ospravedlňující milost Boží v Ježíši Kristu skrze Ducha svatého. Duch svatý neodděluje, nýbrž spojuje. Je silou ke společenství, vycházející ze společenství Otce a Syna (srv. 2 K 13,13 s Ř 15,13 a 2 Tm 1,7), v níž se lidé orientují podle Božího slova dosvědčovaného biblí, vydávají svědectví evangelium a slaví svátosti. Tak Duch svatý shromažďuje a buduje církev jako společenství věřících: „V kázání, křtu a večeři Páně je Ježíš Kristus skrze Ducha svatého přítomen. Tak se lidem dostává ospravedlnění v Kristu, a tak Pán shromažďuje svoji obec“ (LK 13); ve křtu „Ježíš Kristu neodvolatelně přijímá do svého společenství spásy člověka propadlého hříchu a smrti“ a „povolává ho silou Ducha svatého do své obce“ (LK 14); ve večeři Páně dává svým „znovu zakusit“, že „jsou údy jeho těla“ (LK 15). Společenství darů spásy (*communio sanctorum*) je

společenstvím svatých (*communio sanctorum*; srv. Heidelberský katechismus čl. 55 a Martin Luther, Velký katechismus, čl. 3).

Když tak Ježíš Kristus na nás jedná, vydává současně svědectví o tom, co jen on činí a chce činit a co my následně můžeme a máme činit. Tak je zkušenost s Kristem vždy zároveň zkušeností svobody a odpovědnosti víry.

1.4 Základ církve jako původ křesťanské svobody

Boží ospravedlňující jednání nevyklučuje samostatné a svobodné jednání člověka, nýbrž je zakládá a kvalifikuje, vyžaduje je a dává mu prostor svobody víry. Lidé poznávají, co může činit jen sám Bůh, a jsou tak osvobozováni, aby činili, co se od nich očekává. To jim dává prostor k tomu, aby ve svobodě víry vytvářeli společenství věřících, jeho řády a úřady, tolerovali odlišnosti a přijímali dějinné proměny církve a společnosti; a současně to ukazuje i hranice takového jednání. /9/

Ve svobodě víry mohou a mají křesťané a církve přistoupit na to, že svědectví evangelium o Ježíši Kristu vydávají vždy ve svém příslušném kontextu. Změny společenského prostředí, změny forem života a řádu církví nemusejí vést ke ztrátě identity, naopak: dávají příležitost k novým duchovním zkušenostem, budou-li církve odhodlaně žít ze svého základu. Odvaha ke změnám, k obrácení a přetváření církve a společnosti a ochota podstoupit změny jsou znamením života, který církve čerpají z evangelia. Zachování je církvi přislíbeno evangelium (Mt 16,18; 28,20). S důvěrou k tomuto příslibu lze pak přečkat a zvládnout i krize. Je proto třeba, aby církve pod všemi výzvami zaměřovaly své jednání ke hlásání evangelia ve Slovu a svátosti.

2. Podoba církve – jak církev žije

2.1 Církev jako tělo Kristovo

Ve svých dějinných projevech života se církev představuje jako tělo Kristovo: „Vy jste tělo Kristovo, a každý z vás je jedním z jeho údů“ (1K 12,27). Biblický obraz těla vyjadřuje, jak církev žije a trvá. Církev je společenství údů, jejichž vzájemná jednota je založena v jednotě s Kristem (1K 12,12n). Toto společenství údů žije z toho, že všichni – stejně oprávněni – slouží podle různosti jim Bohem propůjčených darů budování obce (1K 12,12–31; Ř 12,4–8).

Řečí o Kristu jako hlavě těla (Ko 1,18; Ef 4,15) se zdůrazňuje, že církev nemá základ své jednoty v sobě samé, nýbrž v Kristu jako svém v Duchu přítomném a působícím Pánu. Sám obraz těla obsahuje spojení všech různých darů a úkolů v jednotě církve. Proto se od dob Nového zákona posuzují a rozhodují všechny otázky církevního života podle měřítko této jednoty v různosti (srv. 1K 12–14).

2.2 Církev víry a viditelná skutečnost církvi

Církev jako stvoření Božího slova nelze prostě ztotožnit s některou z historicky existujících církví nebo s jejich souhrnem. Církev je předmětem víry. V reformační tradici se proto odlišují a navzájem k sobě vztahují dva způsoby řeči o církvi. Na jednu stranu je církev předmětem víry a na druhou stranu je současně viditelným společenstvím, sociální realitou, s níž se setkáváme v množství dějinných podob. Odlišení těchto dvou způsobů vyjadřování

nesmí vést k mylnému názoru, jako by viditelná církev byla a priori církví falešnou. Spíše má viditelná církev úkol dosvědčovat ve své podobě svoji původní povahu.

Podle názoru reformátorů má správné rozlišování Božího jednání a lidského jednání v životě církve a pochopení jejich vzájemného vztahu základní význam. Jednání církve se orientuje na základě rozlišení mezi tím, co smíme s důvěrou očekávat a přijímat od Boha, a tím, co je nám uloženo činit na svědectví milosti Boží v Ježíši Kristu. /10/

Jistota víry nemůže být vytvořena lidskou činností. Že jsou lidé k této jistotě vedeni, je výhradně Boží dílo, k němuž Bůh jako svého nástroje používá jednání církve. Boží dílo stvoření, smíření a dovršení nemůže být podle názoru reformátorů zástupně přejato či dále rozpracovááno jednáním církve. Institucím nebo tradicím církve nelze přikládat Boží autoritu. Přiznání se k Božímu jednání jako základu a cíli církve proto církev upomíná na hranice všeho lidského jednání – i v církvi.

Církev musí svým jednáním odkazovat od sebe: je to svědectví o ospravedlňujícím jednání trojjediného Boha. Jednání církve má odpovědnost věrohodně a přiměřeně zvat a dosvědčovat Boží milost jako spásu světa. Praxe církve nabude věrohodnosti, je-li život církve ve všech svých realizacích poukazem k Bohu.

Jednání církve, které je vědomě založeno a ohraničeno Božím jednáním, se děje s důvěrou v to, že Bůh – věrný svým zaslíbením – používá lidského svědectví pravdě evangelia, aby lidi přiváděl do společenství víry. Děje se to tam a tehdy, když se to Bohu líbí (Augsburské vyznání čl. 5). Tak je jednání církve začleněno do jednání trojjediného Boha.

2.3 Vlastnosti církve jako předmětu víry

Církev je společenství věřících, založené Duchem svatým skrze slovo a svátost. Svým původem je charakterizována „původními“ čili podstatnými vlastnostmi, vyjádřenými ve vyznáních staré církve. Ve všech církvích je jedna, svatá, katolická (všeobecná), apoštolská církev.

Jednota církve jako společenství svatých je zakotvena v jednotě jejího původu, tj. v jednotě trojjediného Boha, který mocí smíření v Ježíši Kristu skrze Ducha svatého přivádí stvoření k jeho završení. Podle reformačního pojetí tedy není jednota ideál, který by křesťané a církve měli svým jednáním teprve uskutečnit, nýbrž je křesťanům a církvím dána předem jako dílo Boží. Před církvemi tedy je úkol vydávat viditelné svědectví o tomto Božím daru jako základu živého společenství mezi církvemi v různosti jejich historických podob.

Církev je svatá mocí svatosti svého původu. Je svatá v tom, že Bůh v Kristu překonal moc hříchu, posvěcuje lidi v Duchu zaslíbením odpuštění, a tak je spojuje ve společenství svatých. Svatost tedy v první řadě není cíl lidského životního úsilí v církvi, nýbrž Boží dar církvi jako společenství ospravedlněných hříšníků. Jako společenství Bohem posvěcených lidí mají křesťané a celá církev úkol, aby žili své životy v poslušnosti Božímu přikázání. Proto má i toto společenství, má sama církev stále znovu důvod vyznávat svou vinu, chápat se jako „největší hříšnice“ (M. Luther). Právě proto, že je svatá, je s to prosit o odpuštění (srv. Luther, WA 34/I, s. 276, 8–13). /11/

Církev je katolická (všeobecná) pro svůj původ. Protože původ církve je v Božím slově jako záchraně celého světa, není omezena přirozenými lidskými společenstvími, nýbrž je všeobecná (katolická) jakožto společenství stvořené Bohem. Život církve je společenství

s trojjediným Bohem. Křesťané a církve mají proto úkol utvářet svůj život tak, aby na nich tento Boží dar byl patrný – na překračování národních, rasových, společenských kulturních a pohlavím daných hranic. Jako katolická je církev zaslíbením společenství zahrnujícího všechny lidi.

Také apoštolská je církev mocí svým původem: slovo Boží, které ji konstituuje, je původní, apoštoly dosvědčené evangelium, jak je nám dáno v Písmu svatém Starého a Nového zákona. Pokud je církev budována na tomto základu, je apoštolská. Reformační pojetí apoštolské poslušnosti (sukcese) je stálý návrat k apoštolskému svědectví. Zavazuje církev k autentickému a misijnímu svědectví evangelia o Ježíši Kristu s věrností apoštolské zvěsti (srv. 1K 15,1-3), již vděčí za svou existenci. Kde Boží Duch tuto apoštolskou zvěst činí pro člověka pravdou (srv. J 16,13), uskutečňuje se apostolicita církve jako *successio fidelium* (poslušnost víry) z jedné generace na druhou. *Successio fidelium* nevyklučuje *successio ordinis* (následnictví v řádném úřadě), nýbrž je podmiňuje. Apostolicita církve není podle reformačního pojetí zaručena historickou kontinuitou biskupského úřadu církve. Boží zjevení v Kristu, na němž se církev zakládá, není jakési depositum, předané církevnímu úřadu do vlastnictví nebo dokonce k dispozici.

2.4 Znaky pravé církve

Rozlišení mezi církví víry a viditelnou církví není identické z rozlišením pravé a nepravé církve. I toto rozlišení je však důležité a teologie reformátorů je stále zdůrazňovala. Toto rozlišení se vztahuje k viditelné církvi. Ne každá podoba církve je totiž skutečně pravým projevem jedné, svaté, katolické a apoštolské církve. Církev ve své konkrétní podobě se může stát zcela nepravou církví, bude-li zfalšováno svědectví slovem a činem, které je jí uloženo. Je úkolem církevního společenství, aby stále zkoumalo svou podobu a reformovalo ji tak (*ecclesia semper reformanda*), aby odpovídalo základním vlastnostem, které mu byly dány jeho původem.

2.4.1 Klasické znaky církve

Tento úkol nemůže žádná církev splnit definitivně a provždy platně. Kromě toho je posudek o jeho splnění v posledku mimo lidskou kompetenci. V důsledku toho může být sporné, kde tato *una sancta catholica et apostolica ecclesia* konkrétně existuje. Proto reformátoři vytknuli *notae* (znaky), nebo, jak říká Luther, *Wahrzeichen* (rozpoznávací znamení), které umožňují poznat, zda je některou konkrétní viditelnou církev možno uzнат za úd jedné, svaté, katolické a apoštolské církve. Podle reformačního přesvědčení jsou to čisté kázání evangelia a slavení svátosti v souladu s jejich ustanovením. Tím reformátoři požadovali ty elementární rysy viditelného života církve, /12/ jimiž se zpřítomňuje původ církve a tato jediná církev se přidržuje svého původu. Skrze něj je církví pravou.

2.4.2 Další znaky

Kromě těchto klasických známek uvedli reformátoři ještě další „znaky“. Také jimi se zpřítomňuje Boží milost. Podle Luthera k nim patří (srv. jeho spis „Von Konziliis und Kirchen“) kromě Božího slova, křtu a večeře Páně též úřad klíčů (zpověď a absoluce), řád kazatelského úřadu (biskupové, faráři atd.), modlitba, utrpení pro evangelium a také poslušnost příkázání druhé desky Dekalogu. Podobně hovoří *Confessio Bohemica* z roku 1575 o pěti „jistých

a neomylných známkách“ pravé církve. K oběma klasickým přistupují: církevní kázeň, kříž, útisk pro pravdu, poslušnost evangeliu a zákonu Kristovu, zvláště bratrská láska. V reformované tradici se připojují církevní kázeň (disciplína) a poslušnost víry (srv. Leidenská Synopse XL,45).

K viditelným „znakům“ tedy náleží také křesťanský život, bohoslužba křesťanů ve všedním světě.

Znaky uvedené naposledy (poslušnost druhé desce přikázání) se však odlišují ve dvou důležitých ohledech od předchozích znaků, souvisejících se Slovem a svátostí:

- Nejsou tak zcela jednoznačné jako ony. Z dobrých skutků křesťanů ve světě se nepozná, zda a jak se dějí ve víře. Kromě toho mohou různí křesťané reagovat na stejné požadavky běžného života různými rozhodnutími a skutky. V tom se již ukazuje další vlastnost těchto znaků:
- Náleží do odpovědnosti každého jednotlivého křesťana, a nelze je tedy ihned poznat na podobě církve, nýbrž spíše na životě jejích členů.

V zájmu jasnosti je tedy třeba rozlišovat mezi známkami křesťanského života a znaky pravé církve, tj. Slovem a svátostí.

2.4.3 Identita a relevance

Křesťanský život a život viditelné církve nejsou prostě totožné, ačkoli konstitutivně souvisejí: Křesťanský život zahrnuje celé svědectví života všech věřících. Rozkládá se za hranice viditelné církve do celého všedního života křesťanů a tím daleko do života společnosti. Zahrnuje samozřejmě i dodržování přikázání první desky: svědectví evangeliu slovem a svátostí. Tak nabývá viditelná církev konkrétní podoby v životě křesťanů. Potud je křesťanský život sám základem konkrétní podoby církve.

Na druhé straně však je sám křesťanský život trvale odkázán na Slovo a svátost a na péči o ně, na jejich vytváření. Jen shromažďováním se kolem slova a svátosti se křesťanský život drží svého původu, od něhož získává svou identitu a konkrétnost jako život v *communio sanctorum*, ve společenství svatých. /13/

Tím se stává identifikovatelným i pro společnost. Tím, že reformační teologie pevně lpěla na významu pravého kázání evangelia a udílení svátostí podle evangelia jako fundamentálních znaků církve, jednou provždy se postavila proti rozšířenému a zavádějícímu omylu, jako by bylo možno identifikovat pravé křesťanství pomocí dobrých skutků, které celý svět považuje za dobré.

Je tedy třeba říci: Jako jsou slovo a svátost prvními, tj. nejpůvodnějšími a nejelementárnějšími znaky pravé církve, tak je účast na viditelné církvi jako místě shromáždění kolem Slova a svátosti prvním nezaměnitelným znakem křesťanského života.

Ztráta identity křesťanského života a ztráta relevance zvěstování církve trvale upozorňují na to, že byla narušena souvislost mezi hlásáním evangelia a slavením svátostí na jedné straně a mezi všedním křesťanským životem ve společnosti na straně druhé.

2.5 „Svědectví a služba“ jako známky církve a křesťanského života

Leuenberská konkordie uvádí „svědectví a službu“ jako plody víry, k nimž osvobozuje evangelium jako Boží moc. Přitom rozlišuje „svědectví a službu“ jako známky křesťanského života (viz LK 11 a 13) a jako známky církve (viz LK 29 a 36). Tím nás vede k tomu, abychom řeči o „svědectví a službě“ rozuměli konkrétně a diferencovaně:

- Obojí spolu podstatně souvisí, není to však totéž: „svědectví a služba“ křesťanského života nemůže a nesmí být nahrazována „svědectvím a službou“ církevních organizací a naopak. To je třeba mít na paměti právě proto, že obojí na sobě vzájemně závisí.
- V obou případech se „svědectví a služba“ vztahují ke dvěma aspektům života v poslušnosti z víry, nikoli na dvě oblasti. Nemyslí se tedy něco ve smyslu „poslušnosti“ jako plnění první desky Dekalogu a „služby“ jako plnění druhé, nýbrž činné plnění celé vůle Boží v obou deskách. Obě desky se plní vždy současně „svědectvím i službou“, jak v křesťanském životě, tak také v jednání viditelné církve.

Bylo by tedy mylné chápat za prvé „svědectví a službu“ jen jako známky viditelné církve; a za druhé rozkládat „svědectví a službu“ na dvě oblasti institucí, třeba tak, že by se instituce bohoslužby a předávání evangelia (*traditio evangelii*) vykládaly jako instituce svědectví a instituce diakonie jako instituce služby. Obě instituce a oblasti existují pouze společně. Všechny instituce církve jsou vždy současně institucemi svědectví a služby. Je tedy třeba se této chybě vyhnout, hovoříme-li o svědectví a službě jako o známkách viditelné církve. Učínme tak nyní:

2.5.1 „Svědectví a služba“ – úřad a úřady

Svědectví a služba církve vyžadují instituce bohoslužby a předávání evangelia. K tomu patří řád úřadů na základě všeobecného kněžství věřících. /14/

2.5.1.1 Na cestě ke konsensu

Jako „pomoc a impuls k dalšímu zpracování společného příspěvku ... v ekumenickém rozhovoru“ přijalo plenární zasedání ve Štrasburku r. 1987 řadu Tezí k dnešní diskusi o úřadu (tzv. Teze z Tampere). Zopakujme zde nejdůležitější výpovědi:

Teze 1.: Slovo–církev–úřad

Podle společného reformačního chápání je církev ustavena tím, že „Ježíš Kristus v ní přítomně jedná jako Pán ve Slovu a svátosti skrze Ducha svatého“ (Barmen III) a působí víru. Ke slovu a svátosti podle Kristova ustanovení náleží „úřad hlásající evangelium a udílející svátosti“, ministerium verbi (Augsburské vyznání čl. 5). Lutherská tradice tento úřad sice chápe spíše na základě Slova, zakládajícího církev, zatímco podle tradice reformované se úřad chápe spíše jako součást pravého řádu církve. Církev obou tradic, které podepsaly Leuenberskou konkordii nebo se na ní podílejí, jsou zajedno v tom, že „ordinovaný úřad“ patří k existenci církve.

Církev, vzešlé z reformace, však zdůrazňuje, že úkol hlásání a odpovědnost za hlásání Slova a za správné vysluhování svátostí nenáleží pouze ordinovanému úřadu, nýbrž celé

obci. Ordinovaný úřad sám o sobě nezaručuje pravé bytí církve, nýbrž zůstává podřízen Božímu slovu.

Teze 2.: Všeobecné kněžství – ordinovaný úřad

Hlásání evangelia a nabídka společenství spásy jsou dány za úkol obci jako celku i jejím jednotlivým členům, kteří jsou křtem povoláni ke svědectví Kristu a službě sobě navzájem i světu a kteří mají vírou podíl na Kristově kněžském úřadu přímluvy. Pro stálé a veřejné hlásání evangelia a kvůli ochraně pravé nauky však jsou někteří k tomu vzdělání členové obce zvláště vybíráni a ordinováni. Jako služebníci Slova mají také obci předkládat slovo Boží a udílet svátosti, a tak sloužit jednotě obce a reprezentovat ji před světem – spolu s mnohotvárným svědectvím a různými službami obce.

Služba slova – v podobě zvěstování, vyučování a pastýřské starosti – je neustále odkázána na všeobecné kněžství obce a má mu sloužit. Stejně tak je všeobecné kněžství obce a všech pokřtěných odkázáno na zvláštní službu hlásání Slova a udílení svátostí. Ordinovaný úřad tak podle reformačního pojetí spočívá na zvláštním Kristově pověření a současně ve své službě stojí spolu s celou obcí pod slovem Božím. /15/

Teze 3.: Služba vedení (episkopé) – ekumenické perspektivy

Ke službě slova náleží i úkol vedení obce. Jak luterské, tak reformované a sjednocené církve znají pastorační péči a episkopé, která rovněž náleží k ordinovanému úřadu, a to jak na úrovni obce, tak na vyšší (regionální, příp. národní) úrovni. Přesto církve, vyšlé z reformace, zdůrazňují, že odpovědnost za hlásání evangelia je svěřena celé obci a že vedení obce (církve) se děje i jinými „službami“, a nenáleží pouze ordinovanému úřadu.

Ačkoli luterské církve (zejména ve Skandinávii) více zdůrazňují kontinuitu s historickým úřadem biskupa, kdežto reformované církve vyzdvihují principiální zapojenost do presbyterně-synodálního řádu, shodují se církve zúčastněné v Leuenberské konkordii v tom,

- že službu episkopé chápou jako službu Slova pro jednotu církve a
- že se ve všech církvích na vedení církve podílejí i neordinovaní členové obce. Takto leuenberské církve chtějí vyjádřit osobní, kolegiální a společenstevní rozměr i ve svém pojetí a zaměření ordinovaného úřadu.

Ačkoli církve zúčastněné v LK mají na základě svých i historicky podmíněných tradic rozdílné struktury vedení církve, dospěly přece k jednotě v tom, že tyto rozdíly struktury církve nejsou na překážku „společenství církví“ ve smyslu společenství Slova a svátostí a vzájemného uznání úřadu a ordinace, pokud otázka vedení církve zůstává podřízena vládě Slova. V dalších ekumenických diskusích též uznávají, že se mohou a mají učit i od jiných nereformačních církví, domnívají se však, že žádná jednotlivá, historicky vzniklá forma vedení církve a struktury úřadu nesmí a nemůže platit za základní podmínku společenství a vzájemného uznání.

(Otištěno v: Konkordie und Ökumene, s. 64 – 66)

2.5.1.2 Důsledky Tezí z Tampere

Tyto důležité teze ozřejmují jak zásadní soulad, tak také rozdílná stanoviska v pojetí úřadu, jakož i pluralitu forem, v nichž se úřad (služba) vytváří. Rozhodující však je, že tyto rozdíly nezpochybňují společenství církví ve Slově a svátosti, neboť rozdíly se netýkají základu, nýbrž podoby církve. Existuje zásadní souhlas v přesvědčení,

- že každý křesťan má vírou a křtem podíl na Kristově úřadu prorockém, kněžském a královském a že je povolán dosvědčovat evangelium a předávat je dále a jeden za druhého předstupovat před Boha (kněžství všech věřících);
- že je služba veřejného hlásání evangelia a udílení svátostí pro církve základní a nezbytná. Tam, kde je církve, je proto třeba /16/ „strukturovaného úřadu“ veřejného hlásání Slova a vysluhování svátostí. Je mnoho způsobů, jak může tento úřad být konán a utvářen. Tato pluralita je určena historickými zkušenostmi a vedena rozdílným chápáním poslání úřadu. Rozdílné podoby úřadů a služeb v našich církvích můžeme přijímat jako bohatství a dar Boží. V tomto smyslu můžeme jako službu jednotě s úctou přijímat jak (historický) biskupský úřad, tak strukturovaný úřad v synodálně-presbyterním zřízení. Kritériem pro přijetí a vybavení úřadů a služeb je základní poslání církve:
- že úřad veřejného hlásání je předáván ordinací („ordinovaná služba“ v jazyce limských dokumentů). Úřad se zakládá na Kristově zvláštním pověření, je však vždy odkázán na všeobecné kněžství (Neuendettelsauské teze 3,A; srv. Konkordie und Ökumene s. 72–77). Slovo Boží konstituuje úřad, jenž stojí ve službě ospravedlnění hříšníků. Má služebnou funkci pro slovo a víru;
- že výraz „strukturovaný úřad“ označuje souhrn služeb církve ve smyslu 3. tamperské teze. Úřad předáváný ordinací je částí tohoto strukturovaného úřadu.

2.5.2 „Svědectví a služba“ – v institucích diakonie

Viditelná církev nemá přispívat pouze k plnění příkázání první, nýbrž i druhé desky. K tomu je zapotřebí institucí diakonie v nejširším smyslu. Také pro práci těchto institucí je třeba pracovníků na plný úvazek. Ti mají podíl na strukturovaném úřadu církve. Práce institucí diakonie a jejich pracovníků na plný úvazek nenahrazuje diakonickou službu všech věřících v jejich běžném životě, má ji ale povzbuzovat, pomáhat jí a sloužit jí.

2.5.3 „Svědectví a služba“ – jednota předávání evangelia a diakonie

V řádu viditelné církve, který je přiměřený jejímu poslání, je třeba uspořádat instituce bohoslužby a předávání evangelia na jedné straně a diakonie na straně druhé tak, aby se obě uplatnily jako instituce svědectví a služby. Jestliže se někde v těchto obou oblastech zdůrazňuje pouze služba, hrozí aktivismus, a zdůrazňuje-li se pouze bohoslužebné svědectví, hrozí spiritualismus a kvietismus.

2.5.4 „Svědectví a služba“ – nezbytný soulad mezi praxí církve a p úvodem církve

Kritériem přiměřené církevní praxe jako celku je, že je v ní dosvědčován a rozpoznatelný původ církve v ospravedlňujícím jednání Božím.

Protože církev jako společenství svatých, ustavené Božím slovem, je jedna, musí být církevní praxe hlásání a slavení svátostí zkoumána, jak tuto jednotu vyjadřuje. Totéž platí pro diakonickou práci. – Pro svědectví večeře Páně např. platí, že eucharistická pohostinnost pro křesťany i z oddělených konfesí je vhodná k vyjádření jednoty křesťanských církví i v podmínkách rozdělení. /17/

Protože církev jako společenství Bohem ospravedlněných hříšníků je svatá, musí být praxe svědectví církve měřena tím, jak její zacházení se Slovem a svátostí a služba lidem odpovídá této svátosti. – Když se církev např. obrací k chudým, cizincům, bezdomovcům, diskriminovaným a bezprávným, k lidem, jejichž právo na život a lidská důstojnost je ohrožena, vydává svědectví o tom, že před Bohem je každý člověk hoden života a přijat.

Protože církev je založena na Božím slově jako spásy světa, je obecná. Proto je její svědectví a službu třeba posuzovat i podle toho, nakolik veřejně proklamují a vyjadřují univerzální nárok a zaslíbení Božího slova. – Tak např. vyloučení od večeře Páně na základě příslušnosti k některé rase zraňuje Kristovo tělo, a je tedy nikoli pouze etickou, ale i christologickou herezí (zakládá *status confessionis*).

Protože Slovo, zakládající církev, je původní zvěst o Kristu předaná apoštolům, jim daná za úkol a jimi dosvědčená, musí praxe svědectví církví dostát nároku na autenticitu svědectví. – Neustálé sebezkoumání podoby církve ve světle jejího původu náleží k apoštolské podstatě církve.

3. Určení církve a poslání křesťanů – pro co církev žije

3.1 Základ určení církve je ve vyvolení – církev jako lid Boží

„V Kristu nás Bůh již před stvořením světa vyvolil, abychom byli svatí a bez poskvrny před jeho tváří“ (Ef 1,3–6.9–11; 3,11 spolu s 1K 2,7; Ko 1,12–18; Žd 1,1n a J 1,1nn). Toto vyvolení je základem určení církve: být světlem světa (Mt 5,14), „hlásat mocné skutky toho, kdo vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla“ (1Pt 2,9) a dávat „vládám a mocnostem poznat Boží mnohotvárnou moudrost“ (Ef 3,10).

Toto vyvolení církve neoddělitelně souvisí s vyvolením Izraele za lid Boží (Ex 19,5n; 1Kr 8,53; Ž 77,16.21; Iz 62,12). Bůh povolal Izrael jako svůj lid k víře (Iz 7,9) a svými příkázáními mu ukázal cestu k životu (Ex 20,1–17; Dt 30,15–20). Tak jej určil za světlo národů (Iz 42,6). Toto zaslíbení dané Izraeli nepozbylo platnosti tím, co se událo v Kristu, neboť Boží věrnost je dodržuje (Ř 11,2.29).

Církev jako Boží lid (1Pt 2,9n) je Kristem povolane společenství věřících za Židů i z pohanů (Ř 9,24). Víra pochází ze slova Božího, které staví všechny, pohany jako Židy, pod Boží soud (Ř 3,9), volá je k obrácení a zaslubuje jim milost (Ř 3,28nn). Křesťané věří, že určení církve, jak se zjevilo v Ježíši Kristu, bude dokonáno tak, že bude s plností pohanů zachráněn „celý Izrael“ (Ř 11,25n spolu s Ř 15,8n)3.3 /18/

3.2 Šíře a zřetelnost určení církve

Církev je určena, aby byla jako svědkyně evangelium Božím nástrojem k uskutečnění Boží univerzální vůle ke spásy. Bude práva tomuto určení, zůstane-li v Kristu, neomylném jediném nástroji spásy. Jistota a spolehlivost tohoto Božího zaslíbení osvobozuje a uschopňuje křesťany a církev ke svědectví před světem a světu.

Protože zaslíbení evangelia platí celému lidskému životu, odkazuje určení církve – být nástrojem Boží vůle ke spáse – na všechny oblasti života. Neexistuje žádná dimenze života, pro niž by neplatilo zaslíbení evangelia, a neexistuje žádná oblast života, pro niž by Boží přikázání nedávalo orientaci. Univerzální povaha svěřené zvěsti udává šíři určení církve. Každé regionální nebo nacionální omezení praxe svědectví a služby by odporovalo univerzalitě Boží vůle ke spáse a v ní kotvícímu určení církve.

Reformační církve se různými způsoby pokoušely být právy šíři svého určení, a přitom současně zřetelnosti svého svědectví a služby.

- Kde reformační církve existují jako většinové církve, mohly šíři svého určení vyjádřit v mnoha oblastech života společnosti: v diakonické práci církve, v oblasti vzdělávání, v oblasti životní pomoci a v práci s veřejností. Impuls rozšířit práci církve na tyto oblasti odpovídá radikalitě přesvědčení, že evangelium si činí nárok na celý život. Dnes se mnohé lidové církve musejí ptát, zda jejich angažovanost v širokých oblastech společenského života ještě umožňuje, aby specifický charakter a nezaměnitelnost křesťanského svědectví vystoupila do popředí sdostatek zřetelně.
- Kde reformační církve existují jako menšinové církve, vedlo reformační přesvědčení o nároku evangelia na celek života k odlišení od většiny společnosti. Takové vymezení může svědectví prospět a být pocíťováno jako osvobození. Vede pak k „nekonformnímu“ životnímu stylu, který má povahu svědectví. Přitom ovšem často bývá zapotřebí rozlišit tuto „nekonformní“ životní praxi od nereformačního sektářství, odmítajícího se konstruktivně angažovat ve prospěch celku.

Reformační církve stojí společně před úkolem dostat šíři svého určení, aniž by se vzdaly zřetelnosti svého svědectví, a prezentovat svoji zvěst takovým způsobem, aby nebyla omezena šíře jejich určení, založená v univerzálním kladu evangelia.

Z určení církve jako lidu Božího plyne pak úkol pro jednání křesťanů: očekává se *leiturgia* (pěstování bohoslužebného společenství), *martyria* (dosvědčování pravdy evangelia celé veřejnosti), *diakonia* (úsilí o dobro světa) a *koinonia* (práce pro společenství všech lidí a celého stvoření, jak to odpovídá společenství s Bohem). /19/

3.3 Úkol křesťanů

3.3.1 Bohoslužebný úkol křesťanů (*leiturgia*)

Celý život křesťanů má být bohoslužbou. V užším smyslu se bohoslužbou myslí liturgické slavení (*leiturgia*), v širším smyslu pak „rozumná bohoslužba“ (Ř 12,2) ve všedním životě, na kterou odkazují pojmy *martyria*, *diakonia* a *koinonia*.

Pro celou tuto rozumnou bohoslužbu, tj. křesťanské životní svědectví, má základní a nosný význam shromáždění obce ke slavení bohoslužby. Slavením bohoslužby křesťané zakoušejí a dosvědčují původ a povahu svého celého života ve víře. Hlásáním evangelia a nasloucháním evangeliu, jakož i udílením a přijímáním svátostí se křesťané obracejí zpět k původu svého společenství v Božím ospravedlňujícím jednání a nabývají jistoty svého poslání ke svědectví a službě; současně se vztahují k budoucímu dovršení svého společenství v univerzálním uskutečnění Božího spásného jednání.

Ve Slovu a svátosti zaslíbený a vírou přijímaný vztah k Bohu má při slavení bohoslužby mnoho podob:

- vzývání Boha ve chvalo zpěvu, díkůvzdání, prosbě a nářku,
- hlásání a přijímání evangelia ve Slovu a svátosti,
- vyznání hříchu a viny,
- vyznání víry v Boha Otce, Syna a Ducha svatého,
- příslib svobody a nárok Boží vůle,
- přimluva za církev, stát a za potřeby světa,
- zvěstování a přijetí Božího požehnání.

Protože křesťanský život jakožto rozumná bohoslužba má svůj základ v Božím ospravedlňujícím jednání, stojí hlásání evangelia a naslouchání evangeliu, zvěsti biblicky dosvědčené milosti Boží pro přítomnou obec ve středu slavení bohoslužby.

3.3.2 Úkol křesťanů svědčit (*martyria*)

Celý život každého křesťana má být svědectvím evangeliu o Boží milosti v Ježíši Kristu. Křesťané tento úkol plní tím, že i veřejně vyznávají (*homologia*) svoji příslušnost k evangeliu. V tomto smyslu stojí na titulním listě Augsburského vyznání víry v edici Vyznavačských spisů evangelické luterské církve věta ze Žalmu 119,46: „O tvých svědectvích před králi budu mluvit a nebudu zahanben.“

Kromě veřejné bohoslužby jsou k předávání evangelia potřebné i jiné instituce a způsoby. Sem patří např. stále obnovované úsilí vědecké teologie o jasné pochopení Kristova poselství jakožto předpoklad řádné činnosti církevních úřadů a jako pomoc autentickému hlásání evangelia. Předávání evangelia se uskutečňuje v bádání a výuce, v práci evangelických akademií, v diskusi s dalšími /20/ světovými názory a ideologiemi, v prohlášeních a stanoviscích k důležitým otázkám doby.

Zvláště vyzdvihnout musíme úkol rodičů a dospělých předat evangelium z generace na generaci dětem a dospívajícím. Jestliže rodiče v rodinách nekonají svůj „úřad“ – tj. svoji povinnost svědčit –, nemůže veřejná bohoslužba obce – lidsky řečeno – vyvinout svoji plnou sílu. Výpadek svědectví víry rodičů dětem znamená, že se nevykonává podstatná část obecného kněžství věřících. Církev má pečovat o podporu rodičů v tomto úkolu pomocí vhodných institucí (školky, výuka náboženství, školy, výchova dospělých a rodin atd.). Tím se nevylučuje, že někdo může k víře dospět i bez křesťanské výchovy svými rodiči. Stejně tak se netvrdí, že by křesťanští rodiče museli děti pokaždé přivést k víře.

K předávání evangelia, jež je úkolem všech křesťanů, náleží rovněž to, že osvědčují věrnost svému základnímu křesťanskému i na veřejnosti a v zaměstnání. Poznaná pravda Kristovy zvěsti jim má být ukazatelem a měřítkem při interpretaci a utváření životní reality. Přitom se však evangelium nemá v žádném případě stávat falešným zákonem, jak se děje, jsou-li konkrétní pokyny pro jednorázové situace vykládány jako univerzální Boží příkazy a poslušnost vůči nim je vydávána za cestu či podmínku spásy.

Poslušnost víry může vést i k rozporům, nesnázím a utrpení. Víra vyžaduje, abychom to unesli, a uschopňuje nás k tomu. Církev vděčně vzpomíná na ženy a muže, kteří se pro věc víry museli vzdát svého života.

3.3.3 Úkol křesťanů sloužit (*diakonia*)

Pro křesťany patří služba hlásání a služba „u stolu“, tj. péče o společenství, přes svoji odlišnost co nejúžeji k sobě, jako tomu je ve Skutcích apoštolů a u Pavla (srv. Sk 6,1nn; Ř 12,1–21; Ga 6,2.10). Služby, poskytované v rámci péče o společenství, jsou mnohotvárné. Sahají od poskytování stravy chudým po „finanční vyrovnání“ (srv. 2K 8 a 9), od pohostinnosti v křesťanské obci až po činění dobra všem (Ga 6,10). Služby křesťanů se nezaměřují pouze na členy křesťanské obce, nýbrž i na všechny lidi v nouzi, jak to odpovídá univerzalitě spásy.

Reformátoři v opozici ke kvalitativnímu rozlišování kléru a laického stavu a s tím spojenému vyššímu ocenění duchovní služby zdůraznili zvláště službu svědectví v rodině a ve světském povolání jako „rozumnou“ bohoslužbu. S duchovním stavem zrovnoprávnili politickou odpovědnost křesťanů ve státě a společnosti, ale i ve škole a na univerzitě.

Tato reformátory tolik zdůrazňovaná všední služba křesťanů současně znamená ocenění profesionality. V tom však tkví i typicky protestantský problém, totiž problém postupného oddělení křesťanského svědectví a křesťanské služby, což bylo ještě neodděleně spojeno v určitých povoláních jako je práce diakonky nebo diakona. Křesťané, kteří žijí v běžném světě a /21/ musejí zde osvědčit své křesťanství, dnes stojí před naléhavým úkolem uplatnit nebo znovu ustavit souvislost svědectví a služby – ne pouze v sociální diakonické činnosti církve, ale právě i ve světských povoláních (např. právníčky/právnicka, novinářky/novináře, političky/politika, manažerky/manažera, lékařky/lékaře atd.).

Stále rostoucí diakonické výzvy potkávají mnoho církví na poli politické diakonie, která nemá na mysli pouze potřebného jednotlivce, nýbrž promýšlí a přijímá sociální úkoly společnosti (např. pomocí sociálněetických memorand nebo diakonických institucí: nemocnic, poraden, telefonních linek důvěry). Právě sociální angažovanost umožňuje církvím i dnes značnou rezonanci a akceptaci ve společnosti. Tím církev službu jednotlivce nenahrazuje, nýbrž doplňuje a podporuje.

3.3.4 Úkol křesťanů vytvářet společenství (*koinonia*)

Společenství věřících zahrnuje, relativizuje a transcenduje přirozené, sociální a nacionální formy pospolitého života a liší se od těch společenství, která svou soudružnost zakládají na společných zájmech svých členů.

Společenství věřících je smířené společenství. Je prožíváno v každodenním obrácení a obnově. Je si vědomo nebezpečí a křehkosti všech forem lidských společenství, a přijímá proto odpovědnost dosvědčovat a žít evangelium jako zvěst smíření ve svém vlastním pospolitém životě i ve vztahu k jiným lidským společenstvím. Hřích a vina mají za následek izolovaného člověka bez Boha, vedou k osamělosti v mezilidských vztazích a k izolaci člověka od ostatních tvorů.

K úkolu křesťanů patří otevřeně pojmenovat bídu hříchem narušeného společenství mezi Bohem a jeho stvořením i důsledky této porušenosti pro celé stvoření a bránit se každému zakrývání této bídy. K tomu patří i dosvědčovat obnovu tohoto společenství.

Společenství křesťanů je na cestě k dovršení společenství Boha s jeho stvořením. V tom je otevřeným, zvoucím společenstvím, které chce všechny lidi získat k účasti. Křesťané proto jsou zavázáni praktikovat otevřenost přes národní, etnické a sociální přehradu a přístupovat evangelium jako Boží zaslíbení všem, kdo je s vírou přijímají. Církev tak může

vydávat svědectví o novém lidství, které začalo v Ježíši Kristu. Křesťané mají povinnost svým pospolitým životem jasně ukazovat, že Boží společenství s člověkem ve stvoření, smíření a dovršení je základem a cílem lidského společenství a společenství s celým stvořením.

4. Budoucí dovršení: církev před svým soudcem a zachráncem

Církev je založena slovem Božím, které ji sytí a udržuje. Tímto slovem je církev též očišťována a souzena, neboť „slovo Boží je živé, mocné a ostřejší než jakýkoli dvousečný meč; proniká až na rozhraní duše a ducha, kostí a morku, a rozsuzuje touhy i myšlenky srdce.“ (Žd 4,12) Přitom podle reformačního pojetí je sice třeba mezi /22/ hříchy jednotlivého křesťana a hříchy církve rozlišovat, nesmějí se však oddělovat. Vždyť církev je společenství věřících, a tedy společenství ospravedlněných hříšníků. Podle Luthera se církev jako svatá prokazuje právě tím, že svůj hřích vyznává a prosí o jeho odpuštění (viz 2.3).

Víra očekává univerzální zjevení Božího království; církev není dovršení všech cest a činů Božích. Tomu odpovídá vidění nového Jeruzaléma: „Avšak chrám jsem v něm nespatriil: Jeho chrámem je Pán Bůh všemohoucí a Beránek.“ (Zj 21,22) V Božím království se již nebude rozlišovat mezi církví a světem, a proto ani mezi církví a státem (dvojitá vláda). Spíše bude Bůh sám univerzálně zjevný jako ten, kdo je „všechno ve všem“ (1K 15,28). Současně s Božím královstvím křesťané očekávají i poslední soud a věčný život. Soud podle svědectví Nového zákona začíná „od domu Božího“ (1Pt 4,17). Co tedy církev od svého soudce očekává, nemůže být nic jiného než ohodnocení svých dobrých skutků a soud nad skutky špatnými. I církev bude před soudným stolcem Kristovým ukázána ve své hanbě i slávě (2K 5,10). Jedině Kristus a nikdo jiný je její poslední soudce. Že i dům Boží je hoden soudu, relativizuje a vyzdvihuje jej současně jako společenství omilostněných hříšníků.

Toto hodnocení ukazuje, že soudce křesťanstva je současně jeho zachránce a vykupitel. Jako takový obdarovává křesťanstvo naplněním svých blahoslavenství (Mt 5,3–12; Lk 6,20–23). Vždyť věčný život navždy utěší smutné, ztiší všechnu žízeň a hlad, překoná každý nepokoj, všechnu nesvobodu a všechnu nespravedlnost společenstvím s Bohem, které již nebude možno ničím ohrozit. /23/

Kapitola II.: Společenství svatých v současné společnosti

1. Pluralitní společnost a společenství věřících

Žijeme v otevřených a pluralitních společnostech. Pluralitní a otevřená společnost je charakterizována tím, že vedle sebe rovnoprávně existují různé pohledy na život a formy života. Rozhodující známkou této společnosti je světonázorová neutralita státu a právního řádu. Jejím předpokladem je vzdát se jednotné a pro všechny závazné náboženské nebo světonázorové orientace. Vyrostla z podnětů renesance, reformace a osvícenství. Vytváření pluralitní společnosti probíhalo v jednotlivých zemích a regionech Evropy různě a došlo i k ústupům. Vývoj v pluralitní společnosti zahrnuje rizika a šance. To platí jak pro jednotlivce, tak pro celou společnost i pro církev. Pro jednotlivce může nabytí svobody znamenat ztrátu identity, pro společnost ztrátu konsensu, na němž se zakládala. Pro církev s sebou vývoj k pluralitní a otevřené společnosti přinesl důležité posuny. Tyto přesuny přinesly čestnější stav církve, ale také na různých místech vytvořily nebezpečné vakuum:

- vymizení církevních obyčejů a tradičních vazeb na církve – a vůbec všech vnitřně „závazných“ tradic;
- chápání světového názoru a náboženství vůbec, a tedy i křesťanské víry jako „soukromé záležitosti“, jejíž význam pro kvalitu a vývoj celé společnosti (politiky, vzdělání, kultury) není samozřejmý, nýbrž musí být prokazován;
- odsunutí náboženských společností a tedy i církví, kdysi dominantních společenských institucí, na okraj.

Na druhé straně nás zkušenost ze změny společenské orientace i v zemích východní Evropy učí, že církve mohou působit jako rozhodující faktor v procesu vznikání otevřené a pluralitní společnosti:

- Jako osobní životní názor, vytvořený ze zkušenosti pravdy evangelia, je křesťanská víra svědectvím svobodné životní orientace vůči mocenskému nároku sil a světových názorů reglementujících všechny oblasti společnosti.
- I tam, kde církevní obyčej a tradiční příslušnost k církvi již téměř neexistuje, mohou být církve prostorem svobody k vytváření a utváření společenství.
- Na základě veřejného svědectví pravdě evangelia vydávaného jednotlivými křesťany a skupinami křesťanů a především na základě křesťanského života v povolání mohou církve získat vliv na život společnosti.
- I tam, kde byly církve vytlačeny na okraj společnosti, mohou působit na změny v centru společnosti.

Podmínkou pro takové možnosti působení církví ovšem je, že zůstanou v otevřené a pluralitní společnosti rozpoznatelné. To bude tehdy, zůstanou-li věrné svému původu a svému poslání v odlišnosti vůči společnosti a v konstruktivním vztahu k ní. /24/

Církve vzešlé z reformace a jejich členové jsou vyzváni, aby přijali svůj život v otevřené a pluralitní společnosti jako úkol vytvářet svou křesťanskou a církevní existenci. Činí to s jistotou, že lidé a národy potřebují radostnou zvěst evangelia, která jim otevírá a daruje pravé lidství.

2. Společenství věřících v pluralitní společnosti

2.1 Vyznání v pluralitní společnosti

Církve v otevřené a pluralitní společnosti musejí být církvemi vyznavačskými. Vyznání křesťanů a církví není v žádném případě pouhou reakcí na okolní společnost, na její rozličné a navzájem konkurující životní orientace. Vyznávání víry patří k podstatě víry (viz. výše 3.3.2 martyria). Církve se pozná na základě vyznávání víry a svědectví života. Vyznání trojjediného Boha, Stvořitele, Smírce a Dověřitele světa zakládá jak kritický nárok církví vůči všem tendencím, jež popírají evangelium o Ježíši Kristu jako základu víry a života, tak také konstruktivní spolupráci se všemi snahami, které slouží dobru člověka ve shodě s evangelijním pohledem. Vyznání víry může být také nezbytné v situaci vnitřního a vnějšího ohrožení evangelijní pravdy v životě církve a ve společnosti. Proto církve v otevřené společnosti mají být rozpoznatelné jako církve vyznavačské.

2.2 Duchovní péče v pluralitní společnosti

Církev v otevřené a pluralitní společnosti musejí být církvemi duchovní péče. Ta není jen jedním oborem práce církve vedle jiných, nýbrž je podstatnou podobou evangelijního svědectví a služby. Evangelium samo totiž člověku v zaslíbení milosti slibuje pravý vhled do jeho životní situace a tím spásnou a uzdravující orientaci v jeho životě. Zvláštní význam má duchovní péče v otevřené a pluralitní společnosti. Jelikož chybí všeobecný, nepodmíněně platný pořádek hodnot, zaručující kolektivní identitu, má o své osobní a společenské orientaci rozhodovat jednotlivý člověk sám. To mnozí vnímají jako ohrožení své osobní a společenské životní identity a jako životu nebezpečnou ztrátu orientace. V této situaci jsou církve a křesťané vyzýváni, aby dosvědčovali pravdu evangelia, základnu osobní a společenské životní orientace v církvi jako pomůcku k orientaci pro všechny.

Tato výzva neplatí pouze pro zvláštní situace duchovní péče, jako jsou zpověď a poradenství v životních krizích, nýbrž i pro životní styl a řád v církvích. Církev rozpoznatelná v pluralitní společnosti musí být známa jako soubor spolehlivých pořádků, v nichž se může rozvíjet „vnitřní člověk“. Duchovní péče tedy není pouze záležitostí zvláštních aktivit, nýbrž před tím již otázkou církevního řádu a křesťanského mravu. /25/

2.3 Životní pomoc v pluralitní společnosti

Církev v otevřené a pluralitní společnosti musejí být pomáhajícími církvemi. Poslání pomáhat bližnímu se v reformačních církvích chápe jako přímý důsledek evangelia o osvobozující milosti Boží, jež znamená záchranu světa. Evangelijním zaslíbením věčného života jsou jednotliví křesťané a společenství křesťanů osvobozeni od tlaku činit ze sebezáchovy a sebeprosazení měřítko veškerého individuálního a církevního jednání. Církev, mající svůj základ v evangelijním zaslíbení, proto mohou jako církve otevřené, vyznavačské a konající duchovní péči být bez výhrad církvemi pro druhé. Kde jsou „církvemi pro druhé“, kde se zasazují o slabé, utlačené a bezprávné a slouží udržení a polidštění života, jsou církvemi na pravém místě. Toto poslání platí pro všechny oblasti života a musí být přesvědčivě vyjádřeno ve společném životě samotné církve. Církev v otevřené a pluralitní společnosti mají být rozpoznatelné jako církve účinně pomáhající.

2.4 Prorocká kritika v pluralitní společnosti

Církev v otevřené a pluralitní společnosti musejí dát prostor prorocké kritice. Jejich základ v evangeliu o milosti Boží a jejich napojení na Ježíše Krista jako Pána zavazují ke kritice všech tendencí stavět ve společnosti lidskou moc na místo moci Boha Stvořitele a následovat jiné zvěsti o spáse než evangelium o Ježíši Kristu. Úkolem křesťanů je varovat a kárat všude tam, kde je omezována a zraňována lidská důstojnost, lidský život a integrita stvoření. Toto pověření vede křesťany k tomu, aby se vyjadřovali i k politickým otázkám, otázkám hospodářského a společenského řádu. Poukazováním na Boha jako základ, cíl a měřítko každého života křesťané přispívají k dialogu o pravých cílech a prostředcích jednání v životě společnosti. V této strážné službě dosvědčují evangelium o Ježíši Kristu jako zaslíbení a měřítko zdárného lidského života na tomto světě.

Prorocké slovo ovšem bude ve společnosti důvěryhodné pouze tehdy, nebude-li vyslovováno svévolně a hlásáno jako sebeoslava, nýbrž vystaví-li se i sami křesťané a církve kritice evangeliem a budou hledat orientaci a obnovu sebe samých i společnosti v po-

slušnosti Božího slova. Tím a vlastní ochotou k pokání k řesťané připomínají zaslíbení Božího království, v němž Bůh završí společenství se svým stvořením. Poněvadž čerpají z této naděje, může také jejich prorocká kritika ukazovat cestu, budovat, dodávat naději.

2.5 Misie v pluralitní společnosti

Život křesťanů a církví v otevřené a pluralitní společnosti musí být určován jejich misijním posláním: dosvědčovat přede všemi lidmi pravdu evangelia o milosti Boží v Ježíši Kristu. Toto poslání církví, založené v jejich povolání Kristem, jejich Pánem, předurčuje jejich existenci jako otevřené, vyznavačské, o duše pečující a pomáhající církve. Jako otevřená církev se církev pokoušejí veřejně tlumočit všem určenou pravdu evangelia jako pozvání pro každého. Jako vyznavačská církev jsou povolány věrohodně dosvědčovat původ a obsah svého určení, Ježíše Krista, jako příslib milosti /26/ Boží pro celý svět. Jako církev pečující o duše usilují svým společným životem zvat a dosvědčovat evangelium jako základ celostní životní orientace. Jako pomáhající církev dosvědčují, že jimi hlásaná spása v Kristu směřuje k dobru všech lidí, a to tak, že vstupují do služby k překonání nouze světa. I tam, kde je misijní poslání církve vykonáváno organizacemi vnější a vnitřní misie, je stále odpovědností celé církve. Církev jsou rozpoznatelné jako misijní církev tam, kde všechny aspekty jejich života odpovídají dosvědčování pravdy evangelia, zaslíbené všem.

2.6 Rozpoznatelné evangelium v pluralitní společnosti

Církev v pluralitní a otevřené společnosti mohou být církví rozpoznatelnou ve vyznání, v pomoci, v duchovní péči, v prorocké kritice a v misii pouze tehdy, shromažďují-li se pravidelně kolem evangelia ve Slovu a svátosti. Tak se může projevit, že jejich otevřenost vůči světu není podmíněna jejich společenským okolím, nýbrž evangelium samotným. Otevřenost světu nemůže církev oddělovat od shromažďování se kolem Božího slova v kázání a svátosti. Kde toto spojení lze v životě církvi zakusit, mohou být rozpoznány jako společenství svědčící o evangelijní pravdě. Soustředěním všech forem svého kontaktu se soudobou společností – vyznání, duchovní péče, životní pomoci, prorocké kritiky a misijní intence – kolem hlásání evangelia a slavení svátostí získávají církve pro sebe i pro druhé možnost rozpoznat milost trojjediného Boha, zjevenou v Ježíši Kristu. Ve vztahu k tomuto základu současně jsou samy rozpoznatelné jako Ježíšem Kristem povolané a pověřené společenství.

Rozpoznatelnost evangelia tedy existuje tam,

- kde křesťané a církve ve své společenské praxi odkazují ke zvěstování a svátosti jako fundamentálním svědeckým podobám své podstaty a svého poslání a
- kde zvěstují evangelium a slaví svátosti tak, že to křesťanský život ve všech oblastech a existenci církve ve všech jejích formách orientuje podle pravdy evangelia.

3. Církev v dialogu

3.1 Dialog se židovstvím

Být církví pro reformační církve znamená, že se s biblicky podloženou prioritou věnují zpracování svého vztahu k židovství. Rozhovoru se židovstvím se církve nemohou vzdát. Po

staletí byli Židé pronásledováni a vystaveni pogromům. Antijudaismus církví podstatně přispěl ke zdůvodnění pronásledování židovského národa na křesťanském Západě. Pronásledování a likvidace miliónů Židů za národního socialismu bylo provázeno dalekosáhlým selháním především německých církví, které proti ohrožení Židů včas a účinně nevystoupily. Vyrovnání se s bolestnými a tíživými dějinami vztahu Židů a křesťanů se stalo jedním z ústředních úkolů všech církví. /27/

Kde je evangelium o Boží milosti v Ježíši Kristu zneužíváno k odůvodňování „zavržení“ Židů či k ospravedlňování lhostejnosti vůči jejich osudu, tam se zpochybňuje samo evangelium jako důvod existence církve. Poměr k Izraeli proto pro křesťany a církve neodmyslitelně náleží k otázce odůvodnění jejich víry.

Existence židovstva je pro církve znamením Boží věrnosti k jeho zaslíbením, na kterou je odkázána i církev vzhledem ke svým mnoha selháním, právě i ve svém vztahu k Židům. Při setkání se svědectvím života druhé strany Židé i křesťané objeví ve víře a životě církve i synagogy mnoho společného i odlišného. Dialog mezi Židy a křesťany žije z toho, že ti ani oni si nezůstávají dlužni svědectví o zakoušené pravdě své víry, nýbrž je přinášejí do rozhovoru a navzájem si naslouchají se snahou o vzájemné porozumění.

Přitom bude existovat mnoho témat takového dialogu mezi křesťany a Židy; jejich další vyjasnění však lze očekávat pouze od pokroku v dialogu. K těmto tématům náležejí především následující okruhy otázek:

- poměr „staré“ a „nové“ smlouvy,
- pojetí Božího slova jako příkazu a příslibu milosti,
- křesťanské vyznání víry v Žida Ježíše jako Syna Božího,
- vyznání židovské víry v jediného Boha a víry křesťanů v Boha Otce, Syna a Ducha svatého,
- budoucnost Židů a budoucnost křesťanů,
- význam státu Izrael pro židovskou a křesťanskou naději.

Pro reformační církve je nezbytné obsáhle zpracovat poměr k židovstvu v jeho různých proudech pro zajištění společné budoucnosti, jež nebude opakováním hrůz minulosti. Od církví reformace se žádá, aby kriticky přezkoumaly dějiny reformační teologie a praxe s jejími světlými a stinnými stránkami. Chybné úsudky teologie a chybné jednání církví, vedoucí k zapletení do hrůzných dějin moderního antisemitismu, musejí být označeny a revidovány. V reformačních církvích, jež úkol posuzovat učení církve vůbec chápou jako úlohu všech křesťanů a ne pouze odborných teologů a nositelů církevních úřadů, je žádoucí, aby obnova poměru k židovstvu vycházela od celé obce a byla uváděna do života ve všech oblastech církve.

Obnova poměru církve k židovstvu vyžaduje, aby v křesťanských církvích byla pěstována znalost soudobého židovstva s jeho rozličnými proudy pomocí setkávání s lidmi židovské víry. Společenství církví podílejících se na Leuenberské konkordii pro to nabízí důležitou základnu, neboť umožňuje vyměňovat zkušenosti jednotlivých reformačních církví v židovsko-křesťanském dialogu. Především církve v zemích, kde – často vinou pronásledování Židů v tomto století – jsou běžná setkání Židů a křesťanů řídkou možností, jsou odkázány na pomoc a podporu sesterských církví, pro které setkávání židů a křesťanů patří k běžným

součástí jejich společenského a církevního života. Tato kritická a konstruktivní podpora při zpracovávání poměru církve /28/ a židovstva v jednotlivých církvích se může stát důležitým prvkem společenství reformačních církví.

Úsilí o vytváření poměru církve a židovstva jako dialogického vztahu je známkou důvěryhodného křesťanského svědectví dnes.

3.2 Dialog s náboženstvími

V pluralitní otevřené společnosti se církve setkávají s různými světovými názory a náboženstvími. Dialog s nimi je veden na různých úrovních. Pro církve má různou důležitost a má i různou intenzitu a kvalitu.

Platí, že církve se vůči náboženstvím a náboženským společnostem, které potkávají, nemohou vzdát svého poznání Boha ve prospěch jakéhosi neutrálního světového názoru. Co křesťané zjišťují a chápou z jiných náboženství a uctívání jiných bohů, vidí a posuzují na horizontu svého poznání Ježíše Krista, zjeveného jako pravý Bůh a pravý člověk. To neznamená odmítnutí dialogu s náboženstvími. Naopak! V dialogu je třeba pokusit se pochopit jiná náboženství, odstranit nedorozumění, vymýtit předsudky, objevit to, co je skutečně společné, prohlédnout to, co je společné pouze zdánlivě, a rozšířit svůj poznávací horizont.

Poněvadž platí první přikázání a jeho christologické opakování např. v J 14,6 nebo 10,7–9, musí se víra současně stavět kriticky proti jakémukoli uctívání cizích bohů a proti jakémukoli budování cizích ideologií. Víra je a zůstává kritikou náboženství. Taková kritika se obrací i proti falešnému uctívání Boha v církvi. Současně se nezastavuje ani před cizími náboženstvími. Dialog není náhražkou svědectví a misie. Avšak víra v Boha, který jedná v Ježíši Kristu pro všechny lidi a kterého křesťané vyznávají jako Tvůrce, Udržovatele, Spasitele a Vykupitele světa, uschopňuje při vši kritice náboženství i k přijetí záměru a smyslu v kultu a myšlenkovém světě jiných náboženství, ba dokonce pravdivých prvků uctívání Boha a představy o Bohu v nich. Synkretické harmonizace nebo systematizace pravdivých prvků jiných náboženství do podoby jakéhosi nového nadnáboženství jsou ovšem pro víru vyloučeny. Boží zjevení v Ježíši Kristu pro ni je stálou připomínkou hranic dialogu mezi náboženstvími. Křesťané jsou všem lidem, i reprezentantům jiných náboženství, dlužní jasné svědectví víry a života.

3.3 Dialog se světovými názory

V našich společnostech se křesťanské vyznání, křesťanská duchovní péče, křesťanská životní pomoc, prorocká kritika a křesťanská misie mohou dařit pouze tehdy, vstupují-li křesťané a církve do explicitního dialogu se společností, s jejími rozličnými uskupeními a institucemi a jejich základními přesvědčeními. Pravda evangelia je darována jako osobní životní přesvědčení, a proto může být jako universální nárok zastávána pouze jako osobní jistota pravdy. To, že se otevřená a pluralitní společnost vzdává řízení všech společenských vztahů jedním náboženstvím nebo světovým názorem s právně zajištěnou platností, má za následek, že všechny světové názory /29/ musejí být zastávány v dialogické výměně názorů jako osobní životní orientace. Důvěryhodnost svědectví církve proto bude podstatně záviset na tom, jak se jednotliví křesťané, křesťanská společenství a církve jako celek zúčastní veřejného diskursu o základních přesvědčeních, určujících a řídících životy současníků. Křesťané mohou doufat, že budou v dialogické výměně názorů s jinými světovými názory vedeni

k lepšímu vhledu do své vlastní jistoty pravdy. Mohou doufat v to, že Bůh dá, aby se toto svědectví i pro jiné lidi stalo jistotou pravdy. Vzájemné svědectví v dialogu může vést k formám spolupráce, sloužícím míru a spravedlnosti mezi lidmi a zachování celistvosti stvoření. /30/

Kapitola III.: Jednota církve a sjednocení církví

1. Pojetí jednoty v reformačním chápání církve

1.1 Jednota církve jako společenství Slova a svátostí

Jednota církve byla v reformaci 16. stol. chápána na základě původu církve, a tedy jako společenství Slova a svátostí. Kázání evangelia a vysluhování svátostí zakládá a udržuje víru jednotlivce a zakládá a udržuje také společenství (*communio*) věřících v Kristu, jejich jednotu v církvi, společenství svatých i jednotu církve (viz zejména článek 7 Augsburského vyznání; Heidelberský katechismus, otázky 54n a 75n). Autoři Leuenberské konkordie nechtěli a nemohli vyvinout žádný nový model, převzali toto základní přesvědčení reformace.

„Podle reformačního pochopení je proto shoda v pravém učení evangelia a v pravém vysluhování svátostí nezbytným, ale i dostačujícím předpokladem opravdové jednoty církve. Zúčastněné církve odvozují od těchto reformačních kritérií své pochopení společenství církve.“ (LK 2) Církve se mohou navzájem uznat za pravou církev Ježíše Krista, pokud mezi nimi skutečně existuje souhlas v chápání evangelia. Toto uznání zakládá společenství církve. To je chápáno jako „společenství ve Slovu a svátostech“ (LK 29), zahrnující „vzájemné uznání ordinace a umožňuje intercelebraci“ (LK 33).

Toto chápání jednoty v Leuenberské konkordii nemá žádná jiná kritéria a předpoklady než ty, které jsou i vzhledem k jednotlivým konfesijním variacím reformační teologie konstitutivní pro církve a její jednotu.

1.2 Jednota jako Boží dar

Jednota církve není dílem církví, nýbrž Božím darem církvím. V LK má zvláštní význam slovo „udělovat“: „Církve si navzájem udělují společenství“ (LK 29). Udělují si cosi, co jim bylo již předem dáno. Předem dáno je spásné Boží jednání pro nás lidi, zvěst o ospravedlnění z pouhé milosti. Podstata církve, její jednota i podoba této jednoty jsou v ní jednou provždy předem dány. Aktivita církve, patřící k podstatě společenství církve, spočívá – analogicky k události ospravedlnění jednotlivce – v přijímání.

„Výlučné prostřednictví spásy v Ježíši Kristu je středem Písma svatého a zvěst o ospravedlnění jakožto zvěst o svobodné Boží milosti měřítkem všeho zvěstování církve“ (LK 12). Tato zvěst je místem konsensu nezbytného a dostatečného k vyhlášení společenství církve. Rozhodující je, jak se ty které církve vztahují ke skutečnosti, jež je jim předem dána. Samo evangelium jim tím otevírá možnost, aby si navzájem poskytly společenství. /31/

1.3 Sjednocení jako nabytí a vyhlášení shody v chápání evangelia

Aby bylo společenství Slova a svátostí možné, je třeba mít shodu v chápání evangelia. „Reformační otcové vyjádřili své správné pochopení v učení o ospravedlnění.“ (LK 8)

Tento základní konsensus zahrnuje dvě vrstvy. Spočívá

- na jedné straně ve společné formulaci pravého chápání evangelia jako zvěsti o Božím ospravedlňujícím jednání v Kristu skrze Ducha svatého;
- na druhé straně ve společném přesvědčení, že zvěst o ospravedlnění jakožto zvěst o nezasloužené Boží milosti je měřítkem všeho zvěstování církve (LK 12). Protože milost Boží je lidem udílána ve Slovu a svátostech, je společenství Slova a svátosti nutné pro pravou a plnou jednotu církve, a v tomto smyslu je i dostatečné.

Luterské, reformované a sjednocené církve jsou s to společně rozlišovat mezi body, v nichž je nutná plná shoda, a otázkami, připouštějícími legitimní pluralitu: kritériem je společné chápání evangelia jako zvěsti o ospravedlnění a jeho uznání jako rozhodujícího měřítka církevního zvěstování a řádu. Kde je tomuto kritériu učiněno zadost, může být vyhlášeno a praktikováno společenství církve jako společenství Slova a svátostí.

Zřetelným příkladem souvislosti mezi úplnou shodou a legitimní pluralitou je chápání úřadu: Pro LK patří vzájemné uznání ordinace k centrálním součástem vyhlášení společenství církve (LK 33). V tom, že úřad ustanovil Kristus pro službu hlásání Slova a vysluhování svátostí, musí být plná shoda. Ale specifická podoba a struktury tohoto úřadu a církve náležejí do oblasti legitimní plurality, podmíněné dějinami a místem. Tato pluralita nezpochybňuje společenství církve. Vyžaduje však stálého teologického přezkoumávání na základě původu a určení církve, aby zůstala odlišností legitimní.

1.4 Jednota a odlišnost

Naznačený základní konsensus, umožňující společenství mezi církvemi, je založen na tom, že reformační teologie rozlišuje mezi základem a podobou církve.

Toto nezbytné rozlišení vede v LK k tomu, „že církve rozdílných kofesijních pozic si na základě dosažené shody v pochopení evangelia navzájem udělují společenství ve Slovu a svátostech a usilují o co největší pospolitost ve svědectví a službě světu“ (LK 29). /32/

Tento souhlas v chápání evangelia může být a je vyjadřován v legitimní mnohosti podob nauky. Jednota působená Duchem svatým nevede k zestejnění, jak ukazuje již Nový zákon. Ale nejde o mnohost libovolnou. Rozdíly, týkající se společného chápání evangelia, zpochybňují společenství církví jako společenství Slova a svátostí a ohrožují tak jednotu církve a jsou jí na překážku. Je třeba překonat dělicí charakter těchto rozdílů. Teologický dialog má v takových případech přezkoumat rozdíly podob nauky a zjistit, zda pod různými podobami přesto obsahují společné chápání evangelia, nebo ne. LK je příklad toho, jak k tomu může docházet. Odlišné chápání christologie, večere Páně a predestinace vedlo k rozdělení mezi luterány a reformovanými. Jedna důležitá kapitola Konkordie zpracovává historické odsudky věroučných bludů a dochází k závěru, že tyto odsudky nepostihují „současný stav učení zúčastněných církví“ (LK 32). Přetrvávající rozdíly již nejsou překážkou pro společenství mezi církvemi. Ekumenický termín pro tuto formu společenství mezi církvemi zní „jednota ve smířené odlišnosti“. V takové jednotě žijí církve spojené v Leuenberské konkordii.

Toto chápání společenství církví vztahují signatářské církve LK také na svůj poměr k jiným křesťanským rodinám. Uznávají, že církev Ježíše Krista žije všude tam, kde se objevují

znaky pravé církve a kde existuje shoda v učení evangelia, a to i tehdy, když to druhá strana tak nechápe.

Kde jsou splněny obě uvedené podmínky – přítomnost znaků pravé církve a dosažení naukové shody –, musejí být vykonány konkrétní kroky k vyhlášení a uskutečnění takto umožněného společenství církví. Kde podmínky ještě splněny nejsou, je třeba usilovat, aby byly překonány faktory církev rozdělující. To platí zvláště o překonání faktorů, které ještě stojí v cestě k plnému společenství s římskokatolickou církví, s církvemi pravoslavnými a s některými svobodnými evangelickými církvemi. Zde si církve Leuenberského společenství přejí další závazný dialog. S evangelickou církví metodistickou a s anglikánským společenstvím umožnil dialog rozhodující kroky k plnému společenství církví.

2. Závaznost a zavazující povaha Leuenberské konkordie

2.1 Uskutečňování společenství mezi církvemi jako proces

Ekumenický dialog mezi církvemi dojde k cíli, jsou-li jeho výsledky zúčastněnými církvemi recipovány, a tak získají pro tyto církve závazný a zavazující charakter. Přitom se nemůže jednat pouze o formální přijetí. Přijetí musí určovat a ovlivnit všechny úrovně církevního života.

Aby nezůstalo u jednorázové verifikace a pouhém podpisu Konkordie zúčastněnými církvemi, rozlišuje LK mezi vyhlášením a uskutečněním společenství církví, aniž by obojí oddělovala (LK, část IV). /33/ Toto odlišení ukazuje, že se společenství církví uskutečňuje v trvalém procesu.

2.2 Uskutečnění společenství církví na úrovni místní obce

Konkordie byla umožněna mj. i sbližováním reformovaných a luterských místních sborů. Konkordie je též plodem ekumenických zkušeností a výrazem ekumenické spirituality žité na mnoha místech. Nyní sama naopak přispívá k tomu, aby byla podporována a uskutečňována obnova na jednotlivých místech. Tento úzký vztah k místní ekumeně dává Konkordii smysl.

2.3 Čtyři dimenze uskutečňování společenství církví

Konkordie uvádí ve své poslední části čtyři směry, jejichž rozvoji má uskutečňování společenství sloužit:

- snaha o společné svědectví a společnou službu tváří v tvář výzvám doby;
- pokračující teologická práce;
- možné organizační důsledky;
- začlenění leuenberského procesu do světového ekumenického hnutí.

Po dvaceti letech leuenberského společenství církví jsou výsledky této další práce v těchto čtyřech směrech různé. Významných pokroků bylo dosaženo na poli teologické práce. Mezinárodními i regionálními dialogy mohla být řada teologických témat dále rozpracována a prohloubena (např. vzájemný poměr nauky o dvou říších a nauky o panství Ježíše Krista; úřad, úřady a ordinace; praxe křtu; pochopení večere Páně). O možných or-

ganizačních důsledcích řekla LK jasně, že „mohou být řešeny jen v situacích, kde tyto církve žijí“ (LK 44). Dnes lze v některých situacích konstatovat patrné organizační sblížení církví (Nizozemí, Francie), v jiných zemích se nezměnilo téměř nic.

Zatím největší obtíže byly se snahou o společné svědectví a službu na výzvu této doby. To je po r. 1989 zvláště naléhavé. Valná shromáždění signatářských církví vždy znovu zdůrazňovala naléhavost tohoto úkolu, dosud se však příliš nezdařilo přenést jej do praxe. Svůj důvod by to mohlo mít mj. v jisté strukturální slabosti leuenberského společenství.

3. Konkordie a světová ekumena

3.1 Leuenberské společenství ve službě ekumeny

Leuenberské společenství se od počátku chápalo jako příspěvek k „ekumenickému společenství všech křesťanských církví“ (LK 46). Není ekumenickou cestou výhradně pro zúčástněné evropské církve. Chtěla by sloužit celé ekumeně i přes hranice Evropy.

Po jistých počátečních obtížích existují zřetelné známky, že se tato naděje uskutečňuje:
/34/

- Mezinárodní lutersko-reformovaný dialog mohl použít toho, co bylo v souvislosti leuenberského procesu již vykonáno, aby doporučil všem církvím Luterského světového svazu a Reformovaného světového svazu vzájemné společenství.
- V rámci práce SRC, zvláště sekce pro jednotu a obnovu (ke které náleží i Komise pro víru a řád) mohlo leuenberské společenství přinést své zkušenosti: např. studie o recepci Lidských dokumentů, snahy o nové pochopení církve jako koinonie (valné shromáždění SRC v Canbeře r. 1991, plenární zasedání pro víru a řád v Santiago de Compostela r. 1993).
- Také bilaterální dialogy s jinými křesťanskými tradicemi se pokusily o navázání na Leuenberg, např. v posouzení anathemat a jejich překonání nebo nový důraz na ústřední místo zvěsti o ospravedlnění (mezinárodní lutersko-katolický dialog nebo práce Společné ekumenické komise v BRD). Tento příspěvek musí být v budoucnosti prohlouben a rozšířen.

3.2 Kompatibilita ekumenických dialogů a bilaterálních dohod

Mnohostranné propojení ekumenických dialogů staví leuenberské společenství před nové ekumenické výzvy. Jedna z nejvýznamnějších otázek je problém kompatibility dialogů (slučitelnost výsledků dialogů). Co znamenají konkrétní kroky světových konfesních rodin nebo i konkrétní kroky jednotlivých církví různých zemí pro ostatní partnery v leuenberském procesu?

První oblastí jsou ekumenické pokroky, které v mezinárodním dialogu na světové úrovni vedly k doporučení společenství církví s jinými tradicemi a byly nyní přijaty i jednotlivými církvemi účastnými na leuenberském procesu, kdežto jiné církve k tomu ještě nedospěly. Nejzjevnější příklady jsou dialogy s metodisty a anglikánskou církví, které vedly v Německu, Rakousku, Anglii a Itálii ke společenství církví s metodisty, ve Skandinávii a Pobaltí s anglikánskou církví. Máme naději, že je pouze otázkou času, kdy všechny luterské a reformované církve Evropy budou moci též vykonat tyto kroky.

Těžší je tato otázka kompatibility v případech, kdy některé církve leuenberského společenství plánují konkrétní kroky ke společenství s některými církvemi, do kterého jiné leuenberské církve nemohou vstoupit.

Otázka kompatibility takových dialogů s leuenberským společenstvím nesmí jistě být přeceňována. Lze snadno ukázat, že se velká většina kroků jednotlivých církví pohybuje v rámci leuenberského společenství a mohla by být následována i jinými signatářskými církvemi LK (např. dohoda se starokatolíky v Německu nebo otevřené pozvání křesťanů jiných konfesí k večeři Páně v mnoha evangelických církvích). Tato otázka musí být výslovně položena a také zpracována, aby společenství mezi leuenberskými signatářskými církvemi i vztahy leuenberského společenství k celosvětové ekumeně zůstávaly plodné. /35/

4. Leuenberská konkordie jako model ekumenické jednoty

Zvláštním příspěvkem leuenberského společenství ke světové ekumeně je chápání jednoty v LK a z něho vycházející model jednoty. Ten říká:

- Kdekoli církev nebo společenství církví vykazuje známky pravé církve, je třeba ji (je) uznat za část jedné, svaté, katolické a apoštolské církve. To se musí, je-li nutno, učinit i jednostranně.
- Kde se tyto známky vyskytují, je nutné počítat s možností dojít i k naukové shodě o společném evangeliu.
- Kde je dosaženo této shody, musí být vyhlášeno společenství církví ve smyslu Leuenberské konkordie.
- Kde přes takovou shodu k vyhlášení nedojde, nelze rozdělení již ničím ospravedlnit.
- Dosažení tohoto cíle není v lidské moci, jde o dílo Ducha svatého. Do té doby je přikázána aktivní trpělivost, neboť: „Víme, že z utrpení roste vytrvalost, z vytrvalosti osvědčenost a z osvědčenosti naděje. A naděje neklame, neboť Boží láska je vlita do našich srdcí skrze Ducha svatého, který nám byl dán.“ (Ř 5,3–5)

* * *

Usnesení valného shromáždění z 9. 5. 1994

Valné shromáždění přijímá výsledek rozhovorů Leuenberských věroučných rozhovorů „Církev Ježíše Krista. Reformační příspěvek k ekumenickému dialogu o jednotě církve.“ ve znění z 9. května 1994. Prosí církve Leuenberského společenství, aby braly tento závěr v úvahu při svých ekumenických rozhovorech a při své další práci.